

چکیده:

در این پژوهش بر شناسایی انواع کمبود در محراب‌های قرن هشتم هجری و ارائه‌ی روش‌های مناسب برای کاهش یا حذف اختلال ایجاد شده توسط کمبود موجود در آرایه‌های گچی محراب‌ها تاکید شده‌است. در این راستا ابتدا به بررسی فرم کلی محراب‌ها و نقوش و تزئینات معمول در آن‌ها پرداخته شده‌است تا پیش از پرداختن به مبحث کمبود، به شناختی کلی از جوانب مختلف محراب دست یافته شود. پس از آن به بیان مشکلاتی که به دلیل کمبود بخش‌هایی از اثر ایجاد شده به مباحث زیبایی‌شناسی و حفظ اصالت اثر پرداخته شده و سپس با بررسی انواع کمبود در سطوح نقاشی و مشخصات کلی کمبودها، به دسته‌بندی کمبودها در دو بخش کمبود در ساختار و شالوده‌ی محراب و کمبود در نقوش و تزئینات محراب پرداخته شده‌است. در این دسته‌بندی، کمبودهای موجود در کلیت محراب به دو دسته‌ی کمبودهای قابل بازسازی و کمبودهای غیرقابل بازسازی و کمبودهای موجود در تزئینات و نقوش محراب نیز به سه دسته‌ی کمبودهای کوچک قابل بازسازی، کمبودهای بزرگ قابل بازسازی و کمبودهای غیرقابل بازسازی تقسیم شده‌است. در ادامه با بررسی‌های مختصری از مرمت‌های انجام شده‌ی پیشین به بررسی راهکارهایی برای بازسازی هر نوع کمبود پرداخته شده‌است. به این منظور، برای بازسازی کمبودهای قابل بازسازی در نظر گرفتن سطح زمینه‌ی گچبری به عنوان معیار پیشنهاد گردیده‌است. برای کمبودهای غیر قابل بازسازی استفاده از سطح هم‌سطح با لایه‌ی آستر و با بافت مشابه آن مورد توصیه قرار گرفته‌است؛ که به منظور ایجاد نظم و هماهنگی کلی در فضا انجام می‌گیرد. در کمبودهای کوچک قابل بازسازی در صورت عدم ایجاد آسیب برای بخش‌های مجاور و به منظور حفظ حس تاریخی اثر توصیه به عدم بازسازی شده‌است و در صورتی که نیاز به ایجاد استحکام بیشتر و بازسازی یخش کمبود احساس شد، استفاده از اختلاف رنگ به منظور ایجاد تمایز بین بخش اصلی و مرمتی، پیشنهاد شده‌است. برای کمبودهای بزرگ قابل بازسازی، عدم بازسازی جزئیات نقش، به منظور تشخیص بخش اصلی از بخش بازسازی شده، عدم رقابت با اصل اثر، عدم جعل و یا تکمیل اثر مورد پیشنهاد قرار گرفته‌است. کمبودهای غیرقابل بازسازی هم در صورت باقی‌ماندن بخش‌هایی از لایه‌ی بستر، عدم بازسازی و حفظ اثر به همان شکل دارای کمبود پیشنهاد شده و در صورت پیشروی کمبود تا لایه‌های آستر و تکیه‌گاه، استفاده از سطح لایه‌ی آستر به عنوان مرجع بازسازی کمبود، توصیه شده‌است. در نهایت به منظور شناسایی ملات با عملکرد مناسب برای بازسازی کمبود، نمونه‌سازی‌هایی صورت گرفته که در نتیجه‌ی آن‌ها استفاده از گچ خوش‌مایه بدون هیچ گونه افزودنی پیشنهاد شده‌است. به طور کلی در این پژوهش از روش‌های مطالعات کتابخانه‌ای، میدانی، انجام مصاحبه و نمونه‌سازی و بهره گرفته شده‌است.

کلید واژگان: محراب، مرمت، بازسازی، آرایه‌های گچی، کمبود در آرایه‌های گچی